

Posudek diplomové práce

Stará Kouřim – revize vybraných úseků archeologického výzkumu M. Šolla

Daniel Dvořáček

Ústav pro archeologii, FF UK v Praze, 2017

Práce na 107 stranách textu (33 str. petitem, 5 str. literatury) + 36 stranách příloh si klade za cíl revizi výzkumů M. Šolla z let 1948–1957. Je potřeba zdůraznit, že starokouřimské hradiště patří k „rodinnému stříbru“ české středověké archeologie, kde dodnes představuje důležitý pilíř v úvahách o vývoji mocenských struktur v předvečer a v průběhu politické hegemonizace Čech Přemyslovci. Vzhledem ke stáří exkavací byla oprávněně na místě otázka, do jaké míry jsou interpretace vedoucího výzkumu dodnes plausibilní a zda některé původní závěry nelze revidovat vzhledem k pozdějším posunům v poznání raně středověkých hradišť podrobených zvláště v 60. a 70. letech rozsáhlými výzkumy a od 90. let neméně ambiciózními revizemi.

Autor pochopitelně nemohl kriticky posoudit celou sumu výkopů na Staré Kouřimi a zaměřil se tak na nejslibnější situace v prostoru střední hradby, kde byla také nalezena dodnes poněkud záhadná halová stavba. Po úvodních devíti kapitolách přechází k vlastnímu rozboru nálezových situací nejprve podle sond a poté podle struktur. Výsledky shrnuje v kap. 11.5 a v závěrečné kap. 12. Předpokládám, že obsah práce a zvolený postup zevrubně přiblíží autor během obhajoby, proto přecházím rovnou k poznámkám a následně k celkovému hodnocení.

A. Nálezové situace

Autor prokázal schopnost kritické práce s terénní dokumentací a „čtení“ stratigrafie. Zjevně v plné míře využíval fotografickou dokumentaci, kterou konfrontoval s kreslenými plány. Dospěl tak k věrohodným dílčím reinterpretacím, pokud to ovšem zachovaná dokumentace umožňovala. Zejména oceňuji, že:

- 1) identifikoval relikty příkopu starší hradby v sondě 1/48, považované Šollem za příkop ml. hradby;
- 2) shromáždil řadu dat, která upřesňují pozorování o metrických a konstrukčních parametrech mladší fáze stř. hradby
- 3) přinesl argumenty proti domněnce M. Šolla, že ml. fáze hradby měla všude mimo nejvyšší návrší jen příčné rošty
- 4) nelze potvrdit stupňovité řešení týlní části ml. hradby, objevující se v Šollových kresebných rekonstrukcích, všeobecně v literatuře přejímaných

5) použití kamenů na vnitřní straně hradby pravděpodobně nemělo charakter zdi, ale spíše jen porůznu rozmístěného utěsnění proti vyplavování zeminy z jádra hradby

6) přinesl argumenty, podle nichž rovněž v mladší fázi zanikla stří. hradba pravděpodobně požárem

7) zpochybnil datování některých zahlobených sídlištních objektů pod halovou stavbou do pravěku a přiklonil se k jejich datování do RS

8) zpochybnil Šollovo datování jiných RS objektů do doby existence halové stavby a tudíž zpochybnil i funkční dělení této stavby na západní (sněmovní) a východní (obytnou) část; upozorňuje, že keramika v některých objektech porušených nebo současných s halovou stavbou nese znaky, podle kterých spadá v souladu s Šolleho chronologií do 2. pol. 9. až poč. 10. stol. – zde autor mohl zdůraznit, že tato skutečnost může indikovat datování následné ml. hradby blíže k přelomu 9. a 10. stol.

Mám však i několik otázek nebo výhrad, které by autor měl při obhajobě reflektovat:

1) jak to, že žlab starší hradby porušuje násyp, který považuje rovněž za zbytek starší hradby (obr. 12)?

2) autor se podivuje nad situací v sondě 1/49, z níž se mu „zdá, že jádro mladší hradby bylo vklíněno mezi pozůstatky vnější a vnitřní palisády a zbytky jádra starší hradby“ (s. 96) – dokumentace profilu však svědčí o opačné situaci: čelní kamenná stěna a zadní kamenná pata ml. hradby byly položeny na vnější strany starší hradby, kterou tak ml. hradba absorbovala; stavitel si tak mohl ušetřit práci s navážením materiálu do jádra mladší hradby a s planýrováním starších reliktních

3) nejsem si jistý, zda jednotlivé úseky ml. fáze hradby dělené příčnými liniemi kamenů a dřevěných prvků, které byly zachycené nad halovou stavbou, můžeme považovat za „komory“ (jak je spolu s M. Šollem nazývá autor); vzhledem ke konstrukčním detailům i rozměrům úseků bych se klonil spíše k tomu, že jde o pozůstatky technických etap výstavby opevnění, které byly poprvé prokázány v Libušíně; v takovém případě by mohlo jít o jednu z indicií pro datování ml. fáze hradby blíže k pol. 10. stol., kam spadá libušínský nález

4) u RS hradeb s čelní kamennou zdí často ze statických důvodů přecházejí kameny plynule do jádra hradby (zvláště ve spodní části), takže u reliktních opevnění zachovaného jen do malé výšky považuji za nemožné stanovit šířku čelní zdi – tato výhrada platí pro situaci v sondě 1/56, kde autor uvažuje o šířce zdi až 3 m, přičemž jinde byla široká jen okolo 1 m

B. Chronologický rozbor

Má by být součástí každé revize, čehož si je autor nepochybně dobře vědom. Mám však dojem, že mu při řešení tohoto úkolu brzy došly síly, takže stihl dokončit jen přípravu fototabulí (dodávám, že kvalitních) s keramickými nálezy z vybraných situací. Není mi ale jasné, podle jakého klíče tyto situace vybíral, když opomněl celky, které pro datování střední hradby mohly mít značný potenciál (namátkou: sáč. 80/48 – spodní vrstvy výplně příkopu ml. fáze hradby; sáč. 73/50 – jádro ml. fáze hradby; sáč. 83/50 – spodní vrstva pod základy ml. fáze hradby a zároveň nad halovou stavbou; sáč. 286/52–291/52 – z jádra ml. fáze hradby nad halovou stavbou; sáč. 316/52 – popelová vrstva pod ml. fází hradby; sáč. 319/52 – jádro ml. fáze hradby). Postrádám i základní statistický přehled nálezů pro klíčové stratigrafické situace (výplň hradebních konstrukcí, uložení pod opevněním atd.), který by měl být základním východiskem jakékoliv revize a mimochodem také pro posouzení analytického potenciálu souborů. K vlastní analýze a hodnocení samotných nálezů a jejich případného efektu na datování opevnění už vůbec nepřistoupil. Měl by revizi keramiky z týchž situací, jimž věnoval několik měsíců, provést ještě jednou někdo jiný?

C. Formální nedostatky

Text ani katalog nedisponuje odkazy na obr. v příloze, což ztěžuje orientaci. Vítaná by byla také přehledná evidence dokumentovaných půdorysů a profilů sond, z níž by mj. vyplynulo, co všechno nebylo zdokumentováno a s jakými omezeními musel autor revizi provádět.

Čeština:

- čárky – natolik často chybějí tam, kde by měly být, že pochybuji, že jde o pouhá opomenutí
- „viz“ je imperativ a ne zkratka, takže se nepíše s tečkou
- „ca“ je zkratka za latinské „circa“ a nepíše se s velkým písmenem na začátku
- nevhodné jsou hovorové obraty nebo výrazy – „výzkum byl hodně směřován na odhalení...“ (s. 73); „dva tmavé fleky“ (s. 35, podobně s. 84, 86, 87 atd.)
- v analytickém číslování kapitol se za posledním číslem (je-li více než jedno) neuvádí tečka
- občas nesouhlasí shoda podmětu s přísudkem a psaní -y / -i v minulém čase

Objevují se překlepy – např. řez R7 v sondě 2/52 neobsahuje vr. 12a, o které píše autor na s. 87

Celkové hodnocení

Oceňuji pasáže, v nichž autor analyzuje a vyhodnocuje nálezové situace. S jejich pomocí dospívá k četným posunům v interpretaci Šollových sond. Tyto klady podle mého názoru převažují nad nedostatky. Hlavním nedostatkem je nedokončené zpracování keramických

souborů. I když je možné, že potenciál těchto souborů by nepostačoval k lepšímu chronologickému ukotvení stratigrafických událostí, než jaké předložil M. Šolle, mělo to být jasně doloženo. Vzhledem k nárokům kladeným na úroveň diplomových prací a na dovednosti nezbytné k udělení magisterského titulu na FFUK v oboru archeologie doporučuji práci k obhajobě a navrhuji známku 2.

Praha 12. 8. 2017

Mgr. Ladislav Varadzin, Ph.D.